

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Despre invetiatur'a publica.

Dreptulu si folósele ei.

Astadi si paganii barbari striga: scóle!
G. Baritiu. 1838.

VIII.

Cumca atatu in Transilvania, catu si in tiér'a romanésca, au esistatu scóle folositorie, inca de prin secl 16-le, din care au esítu ómeni invetiati nu remane nici o indoéla. Despre Transilvani'a adeveréza pe langa alte isvóre si Cazani'a tradusa in romanesce tiparita in Brasiovu la an. 1850. ¹⁾ é' despre tiér'a romanésca, intr'unu crisoivu a' lui Petru Vd. din 11. Aprile 1593, stá scrisu urmatoriulu pasagiu: si eu Miculu, care am scrisu si am invetiatu in scaunulu orasiului Bucuresci; si in altu crisoivu a' lui Mihaiu Vd. din 22. Iuniu 1581, éراسi este dísu: . . si am scrisu eu Teurus celu micu, care am ivetiatu in scaunulu orasiului Bucuresci. ²⁾

Pe langa scoli au esistatu in tiéra bibliotece renumite, visitate pentru celibratatea lor, de catra cei mai mari invetiati ai tempului. Am vediutu ca insusi Sincai recunósce esistinti'a bibliotecei de la Cotnaru. ³⁾ Ei bine multe alte bibliotece au mai esitatu in tiéra publice si private. ⁴⁾

Istoricii ne infaciosiéza pre Mateiu Basarabu, fundandu scóle in tiér'a romanésca, de indata ce perpetu'a sa lupta cu Basiliu Lupulu alu Moldoviei i permitea a se ocupá de inbnataturi interióre. ¹⁾ Déca intre acesti doi mari domni a esistatu o eterna dusímânia, trebuie se recunóschemu ca numai pucinu a infintiatu si o nobile emulatiune in fapta de inaintare si civilisatiune. Unulu infintiéza tipografi'a, traduce legile imperatesci, traduce carti religióse in limb'a tierei, introduce limb'a romana in beserica, fundéza scóle etc. Celu laltu nu vré se remana mai pre diosu, elu imita, merge pe aceeaasi cale. Ce n'ar' fi fostu in dreptu natiunea romana a acceptá de la acesti mari domni déca nefericirea nu i-aru fi desbinatu asiá de fatale. . .

Sierbanu Cantacuzinu, demru emulu a celoru doi domni de mai susu, in a carui minte se invirtea vastulu planu a unei Dacie unite, alu unui imperiu bisantin, este intemeietoriulu

(Prefatiunea dísei Cazanii). Cartea S. Nil. episcopului si martirului, care se numesce invetiatur'a despre viéti'a crestinésca, scrisa grecesce éراسi intr'o biblioteca a tierei romanesci o a aflatu Ioane Honteru (Joane Honterus) intre anii 1523 si 1549 precum se vede din dedicatiunea lui Michael Neanderu, (Michael Neander) carele acest'a carte, la an. 1569 o a tiparitu in Basilea in Elveti'a, unde asiá scrie: Acestu auctoru alu meu (Nilu) l'a aflatu Ioane Honteru, in óre-care biblioteca fórte vechia la ómeni mai cu totulu barbari, in tiér'a romanésca, candu a cercetatu bibliotecele acelei provincie si ale vecinei Moldavie. Meum Autorem (Nilum) reperii aliquando in bibliotheca quadam vetustissima, apud barbaros pene homines, in Valachia, Joannes Honterus Coronensis dum eius reigionis et vicinae Moldaviae bibliotheca excusit, plura antem procul dubio reperturus . . fuerat, si eum virum fata minus aequa ei terrae et publicae etiam utilitati non invidissent." Wallaszky consp. Reipubl. Litter in Hungaria c. pag. 183-4. Budae, 1808. (Nota dupa d. Vasilie Popp, opera citata pag. 9—19 din proemiu.)

¹⁾ Vasilie Popp. Vedi disertatiune asupra tipografieloru romanesce. Sibiiu 1838. Not'a de la p. 8.

²⁾ Ibid. not'a pag. 9. d. Popp dice ca fragmentele aceste sunt din nisce crisóve a le familiei Barcanescu. Mare servitiu aru face istoriei si literaturéi toti aceia, carii avendu documente de acésta natura le-aru dá la lumina. Pana candu vomu totu stá imbracati in egoismu si pana candu óre vomu tiené lumin'a sub oborocu?

³⁾ Sincai cronic'a, ano 1663. S. II, pag. 213.

⁴⁾ . . . „Cazani'a care s'a tiparitu in Brasiovu la anulu 1590 (precum s'a dísu mai susu) o a aflatu Lucea Hirscherus in tiér'a romanésca in bibliotece'a mitropolitului Serafim

¹⁾ Vailant, La Romanie, I. II. p. 29.

celui anticu colegiu romanu si grecu in Bucuresci. ¹⁾ Memoria a acestui domnu este scumpa romanilor; elu a facutu mari si multe imbunatatiri: Elu fu unu bunu si dibace aministratoru, reorganisa armat'a, adause veniturile statului, facu mari silintie pentru a civilisa pre romani, si a descepta in ei sentiulu demnitatii nationale; inavuti tipograf'a lui Mateiu; redica pre omenii invetiati ai tierii la cele de antaiu posturi ale statului; puse de se traduse bibli'a in limb'a romana; viri limb'a nationale in beserica; introduse cultur'a papusoiului (porumbu) si merita, prin urmare pronumele de prevedinti'a tieraniloru, stabili in ti'ra antai'a fabrica de postavu, favorisà si protecta pre negutiatori, restrinse legaturile ce unia tier'a romanésca cu Transilvani'a, elu scapa onorea romaniloru sub zidurile Vienei, unde cu Duc'a Voda, fura siliti a merge in ajutoriulu Turciloru, ce sub vizirulu Kara Mustafa mergea se iee acésta capitale: o scapa pentruca in locu de a lua o parte activa cu Turcii, ajuta moralicesce si materialicesce pre Crestini: nu ucise nici unu soldatu crestinu, incuragia pre asediati la resistintia pana veni Sobieczki cu Polonii, ²⁾ si-i scapa taindu in bucati pre Turci. Sierbanu Voda voia a incheia cu unirea intregi Romanie, si cu isgonirea Turciloru din Europ'a. Elu incheia spre acést'a unu tratatu secretu cu Leopoldu 1-iu; facu o strinsa aliantia cu Tiarulu Rusiei. Dar' nobilimea romana de pe atunci inca numai impartasia simtiementele si sperantiele cele mari si ea primiã suzeranitatea turcésca si nu voi se-si verse sangele spre a dá greciloru unu imperiu. Sierbanu muri inveni-natu 19. Art. 1688.

Ne credemu fericiți d'a poté constata ca vechii romani, in devotamentulu loru pentru lumina si civilizatiune, nu s'au marginitu numai in faptele pre care le am descrisu, ei au mersu multu mai departe. Astufelu, pe candu in Rusi'a tiparirea cartiloru se privea ca unu mestesiugu necuratu, in Moldavi'a si in cele lalte parti a le Romaniei, se tiparia carti de rugatiune in limb'a slavona. Urm'a despre aceste tipariture a pervenitu pana la noi, intre altele citamu evangeli'a slavonésca din 1512 de ero-

monaculu Macariu, impresã abia cu 22 de ani, dupa asediarea celui d'antaiu stabilimentu tipograficu la Cracovi'a. Cea d'antaia carte tiparita in Rusi'a, abia este dela 1564. Artea impremeriei s'a respanditu cu mare iutiela in Romani'a. Noi amu imbraciosiatu de tempuriu si cu mare aprindere ca pre agintele celu mai eficace alu civilizatiunii. Spre a ave o idea despre marele numeru de carti profane si religiose ce trebuie se se fia tiparitu in tierile nostre, n'avemu decatu a ne arunca ochii pre catalogu editiuniloru ce au pervenitu pana la noi.

Pe candu lupt'a religioasa aprinsa in Europ'a de reformatorii Luteru si Calvinu ardea cu putere, pe candu in Europa acesti reformatori abia se gandia a propune ca limb'a besericeii se fia limb'a poporului, in Romani'a cuventulu lui d-dieu se spunea poporului in limb'a tierii de mai multu tempu. Ceea ce la popora mai civilizate era unu paradosu, o chimera, la romani era unu adeveru primitu. Cartile besericesci tiparite in 1550, 1641, 1649, 1652, 1684, si alti ani, suntu despre acésta dovedile cele mai nerefutabili, ¹⁾ si restorna pana la evidentia ideea ce s'a fostu acreditatu ca Principele Transilvaniei Georgiu Rakoczi aru fi fostu celu d'antiu care a invoitu si a cerutu cetirea leturגיעi in limb'a romanésca, din scopuri politice negresitu.

Pe candu in Europa se privia ca unu peccatu de morte corectarea si indreptarea traductiunei vulgatorulu; — cele siette-dieci talcuri, — in Romani'a se traducea bibli'a de pe testulu evreescu, pentruca in traducerile grecesci si latinesci erau multe gresiele. Marturia despre acést'a grandioasa intreprindere ne-au remasu saltirea romanésca tiparita in Belgradu la an. 1651.

Pe candu in Europ'a abia se precepea ideea si folosulu studiulu limbelor orientali, „si pecandu, dice D. A. Hajden, orientalistulu invetiatu se socotia de raritate si de omu mare ca unu geniu“ ²⁾ in Moldov'a se afla la Hotiu scóle forte bune pentru limb'a araba si turca, scóle din care au esitu omeni ca marele Sobieski alu Poloniei.

¹⁾ Dionisiu Fotino, istori'a Daciei, trad. de Sion. Partea IV, epoc'a IV, capu I, tom. II. pag. 132. Ubi citu Prov. rom. pag. 82. Vaillant, tom. 2, p. 89.

²⁾ Pe langa autorii mai susu citati: Sineai cronic'a, an. 1683.

¹⁾ Cipariu: Crestomati'a séu analecte literare, pag. XIX, XXI, XXV, si XXXVI din prefacia. — Cogalniceanu opera si locu citatu.

²⁾ Hajden, disc. ment.

Poterile vecine si mai cu deosebire Rusi'a sunt de-torie romanilor cu mari recunoscintie, pentru luminile ce au trasu de la noi. Acést'a se nu se para o iper-bola. Sunt fapte de o notorietate publica, inscrise in istoria si pe cari nime nu le póte negá. Rusi'a a chia-matu de la noi, mai multu de odata, in servitiulu ei, functionari dibaci in aministratiunea trebiloru, caligrafi si chiar' doctori, prelati nari pentru beserica. Codicele nóstre de legi au fostu luata de modelu pentru ale Rusiei, chiar' de catra Petru cele mare, reorganisato-riulu ei, care dede legiloru Moldovei, numele de in-tieiepte si crestine. In civilizatiunea Rusiei, a j ocatu o mare rola, a luat o mare parte Petru Movila, fiulu demnului Moldovei Simeonu Movila, resbelatoriu vesti'u, si metropolitulu mai apoi alu Chiovlui, carele a intemeiatu cea d'antai'a academia in Rusi'a, academi'a care esista si astadi, monaculu Paulu Berindeiu, nepo-tulu unuia din pretendintii tronului Moldovei, cunoscutu sub numele de Cestinschi, care a compusu celu d'antaiu dictionariu slavo-rusu; antaiulu care a pusu bas'a unei pesicografie slavone; spatariulu Nicolae Carnu Milescu, invetiatu poliglottu si istoricu alesu, care fú tramisu din partea Tiarului Alese Michaeloviciu ambasaderu in Chin'a, si mai apoi numitu invetiatoriulu si crescatoriulu fiului seu marele Petru. Déca acestu monarcu aratá atal'a virtute, déca in inim'a lui fú plantata din copilaria sem-tirea inalta a adevेरului, a bunului, a frumosului, a ma-rietiului, meritulu este alu romanului Milescu, si Petru a marturisu meritulu acést'a prin statornici'a in bine, ce n'a incetatu d'a aratá invetiatoriulu seu: — Vine apoi marele erudit si istoricu principele Dimitru Cantemiru, consiliariulu si amiculu lui Petru celu mare, presiedintele academieii sciintieloru fundate de elu dupa planulu lui Leibnitz si a le carui scrieri au si in diu'a de astadi o reputatiune européna; — fiulu seu principele Antiochu Cantemiru antaiulu poetu alu seu, supranumitu Boalo alu Rusiei, antaiulu intemeietoriu a poesiei ruse; — In fine Herescu, renumitu in istori'a civilizatiunei ruseci, prin scrierile sale, si cá antaiulu fundatoru alu universi-tatii de Moscva. Toti acesti barbati mari au fostu ro-mani, esiti din scóle romanesci si au devenitu in-vetiatorii si luminatorii popóraloru vecine; ei au bine meritatu dela umanitate si dela patri'a loru! Romani'a se póte falí cu densii. Noi i potemu aretá tempiloru presinti si viitori cá pre unu modelu alu inaltului gradu de cultura la care ajunsesera romanii, in secelele trecute, cu tóte fortunile valoróse in mediloculu car-ror'a innotá. Intr'adeveru, maretiu spectaclu ne infacisíeza

si istori'a trecutului nostru scolariu! In nisce tempi asiá numiti barbati, noi aveatau atate scóle, atate institutiuni de invetiatura ce se bucurau de o reputatiune euro-péna, in catu nu numai ca indestulau tóte trebuintiele nóstre, dar' ne puneau in positiune de a comunicá lum-in'a, civilizatiunea si viéti'a, aceloru popóra care cu tempulu aveau se stenga pre a' nóstre. Acést'a se chiama recunoscintia! . . . Cu unu seclu in urma, noi dámu barbati luminatorii civilizatoriloru Europei barbare, noi dámu carti, codice de legi, ostieni valorosi ministri bi-sericesci, diplomati dibaci. Ce damu noi lumii asta-di? Ce ne damu nóue insine? nimicu! neactivitate, tranda-vire. Éca catu de susu amu fostu si catu de diosu amu cadiutu! si cu tóte acestea trecutulu acelu gloriosu, tre-cutulu cu care atatu ne falimu fora a-lu mai intielege si imitá, ne spune ca d-dieu voi se faca din Romani'a fi'a cea mai iubita, soldatulu civilizatiunii si alu drep-tatii . . ., dar' numai noi fiii ei cei nemernici amu fac-ent'o de nevrednica de acést'a inalta misiune prin or-becarile nóstre.

I. M.

(„Romanulu“).

Antropologia generala.

(Capetu.)

Cosacii si Turcii suntu d'o origine mai din cóce, mai tinera; ei, asiá dicundu, s'au nasutu inaintea ochi-loru nostri. Tóta lumea scie ca ei se tragu din o vi-tia, ca amendoi se tienu de famili'a tartarica, si totusi ce deosebire mare este intre locuitorii de pe malulu Dunarii si intre cei din tieneturile Bosporului!

Cestiunea soiurilor e departe inca d'a se resolvá voru trebui se se scrie inca multe opuri pana candu voru poté ajunge la unu resultatu si la unu principu securu.

Póte ca si cu unitatea genului omenescu merge intogma cá si cu adevेरulu potopului. Omulu, cá in multe altele, a inceputu cu minciun'a, si in o di frumoása do-cumentele despre potopu au fostu atatu de multe si-a-tatu de convictive, catu s'a vediatu silitu se le iee de adevेरuri geologice.

Dar' fia oricum va fi, noi ne bucuramu candu ve-demu: ca acestu principu, pe care se baséza cugetulu celu mare alu infratirii tuturoru popóraloru, afla totu mai multi urmatori si aperiatori. Noi ne tenemu fericiti ve-diendu, ca sciinti'a a inceputu totusi in urma a luá in consideratiune acelu instinctu presagiosu, acea bóce mi-steriósá, care adese ori ne invétiá adevेरuri mai inalte si mai secure decatú tóte acele ce ni le descopere a-natomulu scurmandu mormentele. Noi nu credemu nice

decatu ca dóra sciinti'a ar' avé d'a se restringe numai la esaminarea si scrutarea faptelor materiale; misiunea ei este, aceste fapte si rezultatele lor se le puna in raportu cu recerentiele timpului, cu mandatele anemii si cu cerintiele civilisatiunii. Ea trebuie se fia nunciulu pacii si alu pacificatiunii; ea se se nevoiéscă a respandí ntre noi lumin'a spiritului, ér' nu a aprinde flacar'a resboiului. Ea se fia lampa in man'a unei dieitati, ér' nu facia in man'a tecianarului. Destula sementia de discordia si ura e semenata intre ómeni; se nu ne ingrighim mai multu de ea cumu se prospereze, dar' cumu s'o nimicimu.

Si cá acestui articulu se-i damu unu finitu demnu, si pareriloru nóstre o garantia de importantia mare, ne întórcemu la acel'a, caruia misterele naturei au fostu deschise cá nici unui altulu dintre moritori, ne întórcemu la A. de Humboldt. Elu díce: „Pe catu tempu omulu in variatiunea colórei si formei va stá numai totu pe lunga extreme si se va surprinde de vioitiunea primeloru impresiuni sentiuale, pana atunci elu fora indoiéla va fi aplecatu la considerá rasele nu numai cá nisce degeneratiuni, ci cá nisce vitie de omeni, care chiar' la iaceptu au fostu deosebite un'a de alt'a. Acésta impregiurare se pare a o fi favoritu anumite tipuri, care si-au conservatu originalitatea séu mai bine, care nú s'au schimbatu nice intre cele mai inimice inflcintie a' poteriloru esterne si mai alesu climatiche. Dar' pentru unitatea genului omenescu mai tare vorbescu, dupa parerea mea, acele graduri multe midilocii a' calórei si a' constructiunei gavaliei, ce ni le-au prestatu in tempurile mai nóue progresulu celu rapede facutu in cunoscinti'a tieriloru, analogiile degeneratiuniloru altoru clasi de animale selbatice si domestice, esperintiele, cari s' aru fi potutu aduná depre marginile séu granitiele productiunei bastarde fructifere. Cea mai mare parte a contrastelor, cari credea omulu mai nainte ca le-a aflu, s'au delaturatu prin studiulu diligintu alu lui Tiedmanu despre creerii Negriloru si ai Eurepeniloru, prin scrutatiunile anatomice ale lui Brolicu si Weberu despre form'a liganului. — Limbile, cá o creatiune spirituala a omenimei, cá unu ce strinsu legatu cu desvoltarea spirituala, au o insemnatate mare pentru asemenate, séu diversitatea raselor, pentru ca ele (limbile) manifestéza form'a natiunala. Limbile au acésta insemnatate, pentruca comuniunea originii ne conduce in labirintulu celu misteriosu in care se representéza in mii de mii de forme legatur'a insusiriloru fisice (corporale) cu puterea spirituala. Limb'a este o parte a sciintii

naturale, a spiritului, si cu tóte ca libertatea, cu care spiritulu urméza nerestrinsu, sub influentie fisice cu totulu diverse, directiunile ce si-le-a alesu elu insusi, cu tóte ca, dícu, libertatea se nevoiesce cu tóta puterea se scóta spiritulu din puterea pamentului, totusi acésta emancipare nu se póte impliní nici odata intru tóta puterea cuventului. Totu de un'a remane ceva din insusirile naturale contrase ab origine din climá, din azurulu cerului serinu séu din atmosfer'a intunecósa si plina de aburi a tienuturiloru insulare.

De óre-ce noi afirmamu unitatea genului omenescu, ne opunemu astu-felu la ori ce asertiune despre rase mai nalte séu mai inferióre a omenimei. Se afla popóra mai cultivabile, cu cultura mai inalta, nobilitate prin cultura spirituala, dar' nu se afla nice unu poporu mai nobilu. Tóte popórale suntu intr'o forma destinate spre libertate; — spre libertatea, care in impregiurari critice se cuvine fia-caruia in viet'a de statu cá indreptatire la inpartasirea din institutiunile politice a' intregului. Déca vremu se esprimemu vr'o idee care prin intréga istori'a se apara in valóre totu mai mare; déca vr'o idee documentéza perfectiunea intregului genu omenescu, care perfectiune s'a desbatutu pan' acuma de nenumarate ori, dar' mai de nenumarate ori nu s'a preceptu, acesta idee, este idee umanitatii, va se díca, nesuinti'a de a sterge granitiele, cari cu intentiune inimica au pusu intre ómeni prejudetie si opiniuni unilaterale de totu felulu, si d'a tractá tóta omenimeá, fora respectu la religiune, natiune si colóre, cá pe unu poporu mare d'aprópe infratitu, cá pe unu intregu destinatu spre unu scopu: spre scopulu liberei desvoltari a poteriloru interne. Acést'a este tint'a cea mai de pe urma si mai extrema a societatii si totu d'odata directiunea pusa in omu chiar' dela natura d' a-si estinde esistinti'a sa in nefinitu, séu mai bine, fora d'a determiná ca pana unde. Omulu contempla pamentulu pe catu elu se estinde, cerulu lu contempla, pecatu lu-póte descoperi si pe catu e inflamatu de stele, cá unu ce alu seu in respectu internu (spiritualu), cá unu ce datu lui spre contemplare si activitate. Chiar' si copilulu doresce se tréca din colo de dealurile si marile cari incungiura patri'a lui; dup' aceea cá si o planta doresce éra se vina inderetru: pentruca in omu este unu ce aciciatoru si frumosu, cá dorulu de cele poflite si pierdute pe elu lu facu totu deun'a, se caute exclusivu numai la momentu. Astu-felu legatur'a aceea de buna voia a intregului genu omenescu, care e atatu de tare inradecinata in natur'a

interna a omului si care o demanda nesuintiele lui cele mai sublime, — devine d'o idee mare conducătoare in istoria omenimii.“

Aceste sunt cuvintele de aur a' marelui Humboldt cu cari noi ne si terminam articolulu. Bib. l. M.

Siedinti'a Comitetului Asociatiunei transilvane din 4. Noemvre 1862.

Aceasi se tienu sub presidiulu ordinariu in presinti'a DDloru Iacobu Bologa, Dr. Vasiciu, P. Maniu, Nicolau Popea, Ilie Macelariu, Ioane Popasu, Georgiu Baritiu, Sava Popoviciu, Dru. Nemesiu, I. Rusu, A. Bacu si V. Romanu.

La 9^{3/4} ore intră Escelenti'a Sa D. Presiedinte in sala adunarei in insotire cu Ilustritatea sa D. Vicepresiedinte guvernialu Ladislau de Popu carele tocma dilele aceste sosi la Sibiu si onoră cu presinti'a sa această siedintia a comitetului asistandu pana cam pela diumetatea sesiunei. Ilustritatea Sa fū primitu cu vivate de catra membrii comitetului presinti.

Siedinti'a incepū cu citirea si verificarea protocolului siedintiei trecute. Escelenti'a Sa D. Presiedinte dede apoi o scurta deslucire pentru acei membri ai comitetului cari nu luasera parte in siedinti'a trecuta, despre cursulu debaterii triste asupr'a motiunei neplacute ce o facura in acea siedintia unii membri ai comitetului Blasiani despre modificarea ori chiar' nimicirea conclusului privitoriu la cele două stipendii destinate pe sam'a a doi tineri **romani**, carii ar' voi a se perfectiună in ramulu filologicu, — din cauza, ca in puntulu acest'a nu s'ar' fi luat privire de ajunsu la interesulu greco-catoliciloru. O impregiurare forte trista acést'a, care a superatu multu pe toti romanii binesimțitori, carii totu-deun'a sciu a nu perde din vedere maretulu scopu alu Asociatiunei nōstre. Cu tōte aste, se speramu, ca precum pana in acea siedintia a comitetului nostru nu mai fuse nici odata vorb'a de privintie confesiunale, asiā nici in viitoriu acést'a nu va mai veni inainte, daca este că se nu mai vedemu intre noi parete despartitoriu si pe campulu sciintieloru si alu progresului.

Trecandu dupa aceste pucine observatiuni, ce avuremu datoriu a le face, la firulu nostru, avemu d'a raportă, ca dupa citirea protocolului si deslucirile date se luā inainte unu decretu alu inaltului guvernulu, prin care se cere nou'a ortografia staverita, tiparita anume in fasiore si in numeru de esemplare de ajunsu spre a se poté impartesi pela tōte juridictionile spre latire mai

de parte. Se decise a se substerne inaltului guvernulu protocolulu comisiunei filologice din Octobre 1860 cu acea observatiune, ca precum se vede din acel'asi, comisiunea se basatu pe gramatic'a dlui Cipariu in care se cuprinde totu ce se cere si care insasi si unica este manualulu trebuintiosu pentru toti cari vremu a invetiā ortografi'a romana. Se hotari că amintitulu protocolu se se tiparésca in 1000 esemplare.

Se citi apoi o scrisoree de multiamita a noudenumitului membru onorariu come de Miko intru avut'a consideratiune, cu care ocaziune D. Sa strapune totu odata 525 fi. in o obligatiune a statului de desdaunare.

Se luā dup' aceea spre placuta sciintia si multiamita o scrisore a dlui Dumitru Fagarasianu din Osiorheiu, prin care tramite pe sam'a Asociatiunei 200 fi. in obligatiuni de desdaunarea pamentului.

Urmā mai de parte scrisore de multiamita a dlui Bielz, cum si a dlui advocatu alu Oradei mari de Gozmanu prin care tramise Asociatiunei 150 fi. v. a. dela mai multi.

D. Ioane Popasu substerne 1087 fi. 30 cr. v. a. ce au intratu in casa Asociatiunei din venitele espusetiunei brasovene.

Se citi apoi o adresa a dlui parocu din Cenger-Uffalu Georgiu Ardeleanu, prin care propune că se se deschida unu institutu pedagogicu pentru crescatore romane prin midlocirea comitetului reuniunei femeiloru din Brasiovu sub auspiciile Asociatiunei. Neavendu comitetulu din partea adunarei generale nici unu indrep-tariu pentru cele de urmatu in asemenea privintie, s'a hotaritu că acestu lucru se se amene pana la urmatorea adunare generala, că se se pōta desbata si lamuri idee'a mai antaiu prin diurnalele nōstre.

S'a cititu si computulu casei Asociatiunei, din care veduremu, ca starea aceia e astadi de 16,566 fi. v. a.

D. secretariu primariu Georgiu Baritiu cu privire la conclusulu adunarei generale de a se cumperā in decursulu acestui anu cu 100 fi. carti pe sam'a bibliotecii, propune a se duce in deplinire acést'a hotarire avenduse in vedere, ca dupace sumaliti'a destinata spre acestu scopu e mica se se alēga spre cumperare cartile cele mai trebuitoare. Comitetulu primi această propunere si statori o comisiune din DDnii T. Cipariu, G. Baritiu, G. Munteanu si I. Antoneli spre a hotari ce carti se se procure.

Siedinti'a se incheiā cu propunerea Escelentiei Sale dlui presiedinte, d' a face cercetare multu știmatului barbatu Vicepresiedinte guvernialu de Popu, si a-lu bineventā

din partea comitetului, ce se primi cu placere si s'indint'ia se ridică, éra membrii toti condusi de Presiedintele lorú mersera la d. Popu, unde prin o vorbire fórte maduósa i se descoperira cele mai sincere urari de fericitare.

La 2 óre toti membrii comitetului din preuna cu d. Vicepresiedinte guvernialu se revediu la Escelenti'a sa dom. Presiedinte alu Asociatiunei Baronu de Siaguna, la unu prandiu stralucitu.

Sciri scolastice.

Din cerculu Beiusiului 12. Augustu 1862.

Citindu in nru. alu 16-le anului 1861 alu Amicului Scólei, si in nru. alu 7-le anului curinte, corespundeni'a fratelui Tuducescu, despre starea scóleloru Romane in cerculu Beiusiului me cuprinse o mirare, din ce cauza fratele Tuducescu, ar' fi unilateralu, caci in acelu cercu, afara de cele 100 scóle greco-resaritene, se afla 12 greco-romane, si densulu d'acestea nu vré se scie nimicu. Au dóra pentru aceea, ca pe noi greco-romanii, nu ne tiene d'o natiune cu resaritenii, au pentru aceea, ca dóra se teme a vetemá prin cuvintele drepte pre matadorii greco-romani, carii domnescu cu unu despotismu in insulu Beiusiu? — In catu dara fratele Tuducescu a trecutu cu vederea sórtea scóleloru greco-romane depe aicea, supletorie si pe scurtu o voiú zugraví eu.

Pela 1830 si dupa aceea, in cerculu Beiusiului erau protopopi: alu Meziadului Valentinu Popoviciu, omu nevietiatu, caruia i-a fostu destulu, ca a sciutu cití S. Evangelia, éra in Beiusiu altu Popoviciu, cu ceva mai iscusitu. Acestoru doi nu multu le-a pasatu de inffiorirea scóleloru, ma s'au interesatu se nu se redice scólele, nu cumva esindu din ele cineva mai invetiatu se le ee panea din mana. Déca si protopopulu de astadi Ioanu Pap, inca e negligentu in trebile scólaré, nu e mirare, caci deile densulu lu - rapescu mai pe susu, decatu se-si piérda timpulu cu scólele poporale, tienenduse si densulu de principiulu celor'a lalti doi: ca de voru fi toti romanii invetiati, atunci radiile intieptiunei densulu voru dispáre intre cele lalte. Cumca Ioanu Pap dispune asupra invetiatoriloru dupa placu, pune depune si intaresce priu szolgabireu, inca nu e mirare, caci la ajungerea scopuriloru domniei sale se receru spese, acele ne avendu funti secure debuie se incurga dela bieliu invetiatori cari vreu se ocupe cate unu postu. Au

dóra frate, nu asiá au facutu in anulu trecutu si cutare jude primariu cu notariile? Le au pusu pe licitatiune desi a fostu romanu nascutu din Orade, si singuru marturisesci in nru. alu 7-le anului curinte, ca nu a fostu neci romanu, neci magiaru, si pentru aceea n'a portatu grige de scóle. —

Eu sumu de alta parere despre pusatiunea judiloru cercuali facia cu scólele, dela ei adeca, se fia nimediatu supra vigiatori de scóle, nu se póte asteptá. Datoriti'a d-loru este, cá unde cuvintele cele bune ale invetiatoriloru, preotiloru locali, si ale protopopiloru, in privinti'a scóleloru, catra poporu, suna in desiertu, densii se fia spre ajutoriu, de voru fi recercati, si atunci ori e romanu, ori magiaru, ori serbu, ori germanu, e datoriu a face; dara daca invetiatorii, preotii locali, protopopii, nu-i recérca, in una séu alta cauza scolara, nu potú fi datori judii cercuali: antaiu, ca nu sciú pe cine ce-lu dóre,*) a dóu'a, ca si ei au destule ocupatiuni, cu dirégatori'a lorú, de aru debuí cá unulu dintru judii cercuali se cerceteze acele 100 scóle greco-resaritene numai o data in anu, atunci credu, ca alt'a n' ar' poté lucrá; de unde urméza ce ti-a respunsu I. Vasíu: „Acést'a multu depinde dela parintii preoti“ apoi „in manile vóstre sunt mladitiile natiunei cresceti copaci fi bradi.“

In districtulu protopopialu de Beiusiu greco-romanu, pela 1830 éra protopopu Moldovanu, dupa aceea Maxinu, amandoi barbati invetiati, si cu autoritate. Ce au facutu in privintia scóleloru de su mana domniiloru sale, ne arata fructulu, adeca barbati si femeile, carii pe acelu tempu cá de 7, 8, 9—10 ani, aru fi avutu se frecuateze scólele. De ne vomu uitá la aceste fructe cu adeveratu ne convingemu despre negliginti'a acestoru doibarbati, ca ele suntú asemenea pomiloru selbatici, pe carii mana de gradinariu nici candu nu i-au atinsu, ci au crescutu cu giampi, si neformati, candu prin altoire s'au vrutu face pomi frumosi si gustuosi. Durere! ca acesti doi protopopi de nascere transilvani, nu au fostu indemnati prin zelulu episcopului Vulcanu, care sufletulu si l'a vrutu pune pentru fericirea romanului, ce mai bine scie lumea romana culta, de catu mine.

*) Insusi d-vóstra dícti mai la vale, ca protopopii nu se ingrigescu de locu de scóle, asiádar' spuneti-ne cine se-se ingrigésca? Se pare ca pela d-vóstra necumu scólele populare, dar' chiar' gimnasiulu din Beiusiu, cumu audimú, incepe a stá totu mai reu. Asteptamu desluciri mai d'aprópe, scrietine mai desu si ne scrieti adeverulu, caci altu mentrea nu-i vindecare si mantuire!

Acele tempuri au trecut, in desiertu vomu lamentá dupa ele, ca dupa latinu : *quod factum est infectum fieri nequit.*

Se vedemu, dóra evulu presinte e mai fericitu? ba, ba, totu asiá orbicamu si acumu, ca-si inante de 1830. Ei dómne apoi ce amaru se facemu déca aceia cari aru trebui se se ingrigésca de luminarea poporului nu voru se se ingrigésca d'acést'a si dormu dusi. D. protopopu de adi A. Papfalvai, care ocupa scaunulu protopopialu in Beiusiu de vr'o 13 — 14 ani, n'a facutu nimica pentru luminarea poporului romanu; dovéda via suntu copii depe sate, intre carii, in cele 12 parochii nu poti gasi unulu séu un'a, se scie citi.

Acést'a e sórtea scóleloru romane unite séu mai bine cultur'a poporului romanu d' aici. Inse susu e d-dieu si speramu ca neva mantú de celu reu.

Remete.

Ioan Papp,
fostu invetiatoru.

Ordinatiuni.

Instructiune

pentru invetiatorii din scólele normale si capitale de religi'a ortodoxa reseritena, de sub inspectiunea suprema scólara a bisericeii ortodoxe resarítene din marele principatu alu Ardealului.

(Urmare.)

§. 6. Precatu asiá dara debue invetiatoriulu se tracteze cu dragoste pre invetiaceii sei, pe atata debue elu se pazésca, cá dragostea acést'a se fia ratiunale, care se-lu ferésca, ca aceea se nu degenererezere in lingusire, si se nu dee tinerimei scolare ansa spre desfrenare si resfeliare. Dragoste'a acésta ratiunale debue mai departe se povetiúesca pre invetiatoriu la sustienerea disciplinei ratiunale, fara carea nu se póte tiené in si afara de scóle nici o ordine cuvintiósá. Ignoréza d. e. invetiatoriulu típetulu, si larm'a, ce facu scolarii, candu vinu la scóla, atunci nezuiél'a lui spre a sustiené lini-scea, si póte fi si zadarnica, si lesne se va poté in-templá si aceea, cá scolarii esindu din prelegere, si mergundu catra casa, se se pórté cu necuviintia pe

strade, facundu larma si batendu-se, prin care vétéma bunulu simtiu alu publicului. Cu buna séma ar' grést invetiatoriulu, si s'ar' face vinovatu peccatului prémarei indulgentie si alu unei dragoste órbe, candu asfeliu de petulantia a tinerimei scolare o ar' lasá fara nici o mustrare insotita de o dragoste ratiunale, ce trebue se caracterizeze pre fiacare invetiatoriu, carele are a nazú intr'acolo, cá nu numai se inavutiésca priceperea si mintea tineretului cu sciintie necesarii, ci se dee animei loru o indreptare morala pentru portarea loru cuvintiósá in si afara de scóla.

§. 7. Déca invetiatoriulu cu sange rece, si cu ne-pasare va ignorá si ovaiturile si sioptirile scolariloru pe timpulu prelegerei; atunci scolarii in tóta viéti'a loru nu se voru dedá a tinti cu gandurile loru spre unu punctu séu obiectu, nu voru fi harnici spre nici unu lucru, pentru ca voru fi totdeauna imprestiati cu gandurile. Asiá dara invetiatoriulu are a starui, cá atentiunea scolariloru nici candu se nu se slabésca, si cá poterile mintiei si ale animei se fia concentrate la obiectulu, ce li se preda, cá asiá intielegundu scolarii cu mintea obiectulu, se-lu iubésca pre acel'a, si se aiba pentru elu predilectia, ce provine din lucrarea animei. De aceea afirma toti renumitii pedagogi, ca invetiatoriulu are a-si duce chiemarea sa, cá se lucre asupra mintii si animei scolariloru, cá apoi, in tóta viéti'a loru mintea se-i povetiúesca catra lucrarea fapteloru bune, ér' anim'a se-i multiamésca pre ei pentru faptele bune, ce le-au facutu.

§. 8. Candu dicemu, ca invetiatoriulu debue se piana disciplina, adeca ordine buna in si afara de scóla, ce nu se póte ajunge fara o asprime, atunci totdeodata dicemu si aceea, ca invetiatoriulu debue se cunósca in mesur'a asprimei, ce se potriveste cu natur'a tineriloru scolari. Este sciutu, ca asprimea produce frica, ér' fric'a trage dupa sine antipatia si instrainare, adeseori si ura. Scolarii, déca se tractéza pré aspru, fugu de invetiatori si de scóla pentru frica, si asiá prin asprime prémare si reusocotita nu se póte ajunge scopulu scólei, va se dica, scopulu cresterei regulate, pentru ca scolarii, carii se afla necontentu in fric'a muncitóre a asprimei, nu vedu si nu audu adeseori de frica, ce i stepeneste. Scolarii inspaimentati n'au curagiu se faca nici aceea, ce aru sci se faca bine, caci i retiune fric'a, cá nu cumva invetiatoriului se nu-i placa. Ei asiá dara se retienu de tóte, si invetiatoriulu vine la acelu prepusu, ca scolarii lui suntu cerbicosi neascultatori. Si

asiá se póte intemplá, cá venindu directorulu localu, séu inspectorulu tractualu scolariu, visita scól'a, si la intrebari puse nu capeta dela scolari nici unu respunsu, si ca asfeliu de portare pasiva purcediatóre din frica se o caracterizeze de cerbicositate, ceea ce n'ar' face, candu ar' scéi caus'a tacerei scolariloru.

§ 9. Cumca aflarea mesurii cuviintiöse la întrebuintarea asprimei, este maestria mare, nu incapa nici o indoiala; inca invetiatoriulu debue ce afle mesur'a cuviintiösa pentru asprime, ceea ce o va aflá, déca va scéi se faca deosebire între gresiel'i si greseili, si déca va observá nisce graduri ale asprimei amasuratu greselei.

Pedepsele cele mai potrivite suntu acele, care ca nnu eflusu naturalu urméza din gresiel'a facuta; scolarii potu gresí in aceea, ca n'au invetiatu lecti'a, séu ca n'au scrisu frumosu. La asemenea intemplari pedéps'a potrivita va fi dojan'a cu cuvinte, care se patrunda min-ea si anima scolariloru, si demandarea a invetiá din nou lecti'a negligata, si a descrie din nou, ce au scrisu mai nainte uritu. Pedepse potrivite pentru scolari suntu nca, 1. candu cei lenesi se postpunu celoru sarguivitori; 2. candu scolarii se retienu in scóla dupa sevarsirea prelegerei, inca atunci invetiatoriulu se nui lase singuri pre ei, nici sei lase fara ocupatiune; 3. admonitiunea, si infruntarea; 4. dojan'a publica; 5. descoperirepublica, candu directorulu localu, séu inspectorulu tractualu de scóle face visitati'a; 6. insemnarea pe tabla a celui ce a gresitu; 7. asemnare la siedere in scaunulu, ce este hotaritu pentru cei vinovati; 8. aretarea in scrisu séu cu graiu viu parintiloru; 9. citarea celui vinovatu innaintea dregatoriei scolare.

§ 10. Invetiatoriulu debue se fie cu luare aminte la lucrarea pedepsei asupra scolariului pedepsitu, si déca va observá, ca pedéps'a au provocatu in scolariu simtiulu de onóre, va se dica, rusine, atunci: 1. invetiatoriulu se numai merésca pedéps'a; 2. cu scolari semtitori ce se retiena invetiatoriulu de pedepse publice, ci indeosebi se-i faca atenti la gresielele loru; se se ferésca de cuvinte necuviintiöse si de sudalme; 4. se se modereze de patimi, ce vétema dignitatea invetiatorésca; 5. candu invetiatorulu este silitu a pedepsí cu facere de rusine, atunci se întrebuintieze cuvinte domóle, si se pazésca, ce impresiune face asupra scolariului dojana, si la efectu bunu se nu inmultiésca

cuvintele, ci se convinge pre scolariu despre dragostea, ce o are catra elu.

Intre pedepsele cele potrivite pentru scolari se numera si aceea, candu se punu se stee in séu a fara de scaunu, séu langa usia si parete; aceste pedepse debue se se faca asfeliu, cá se nu fia stricatiöse pentru sanetatea scolariului, si pentru vetemarea simtiului lui de onóre.

Pedéps'a inchiesórei singuratice este pentru scolarii din scólele normale si capitale detotu nepotrivita, de aceea si oprita.

§ 11. In sfarsitu ce se atinge de pedéps'a trupésca, parerea unoru pedagogi este pentru, éru parerea altoru pedagogi este in contra ei.

Noi in privinti'a pedepsirei trupesci a scolariloru aducemu aminte invetiatoriloru nostrii legea scolare din Austri'a §. 243. „careá iérta pedéps'a trupésca dar' numai cu scirea si invoirea parochului, si se se seversiéscá prin parinti, s'au celu pucinu in presentia parintiloru. Ori ce maltratate, ce ar comite invetiatoriulu cu vreunu scolariu, antai'a óra se pedepsesce cu arestare dela trei dile pana la o luna, ér' la intemplari repetite cu depunere. Cá fapte vrednice de pedépsa trupésca suntu: opunerea mali-tiösa si repetita, immoralitatea, si furtulu. Cá instrumentu pentru pedepsirea trupésca, este prescrista vérga (adeca nueu'a)“. Deci dupa legea acést'a scolare au de a se portá invetiatorii nostrii la pedepse trupesci.

§ 12. Incheiemu acestu tractatu cu aceea, ca invetiatoriulu nici la pedepsire se nu se zeuite de dragostea catra scolari sei, ci totu deun'a asfeliu se seversésca pedepsa, incatu insusi scolarii se véda intrinsa dragostea invetiatoriului loru, ceea ce va fi atunci, candu pedéps'a, precumu amu dicu mai susu, va fi cá o urmare firésca a gresielei si se va face cu scumpatate, si fara patima.

(Vá urmá.)

Responsuri.

Vien'a, V. Cr. Cartile nu se potu tramite fora numai pelunga bani gat'a, séu pe lunga depunerea loru la posta candu se primescu cartile. Sunteti rogati dara a ve otari.